

БӨЛІМ: ЭССЕ

Эссе жазу үлгісі

ЖАРИЯЛАНДЫ 14.02.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР 250 300 сөз эссе, абзац құру, академиялық жазылым, аргумент пен мысал, аргументативті эссе, аттестация эссесі, жазылым дағдылары, кіріспе негізгі бөлім қорытынды, қазақша эссе, қорытынды жасау, мәтін құрастыру, мұғалімге арналған эссе, оқушыға арналған эссе, пікір эссе, сауатты эссе, студентке арналған эссе, талдамалы эссе, тезис және дәлел, эссе, эссе 30 минут, эссе 60 минут, эссе бағалау критерийлері, эссе жазу, эссе жазу бойынша нұсқаулық, эссе жазу ережелері, эссе жазу жоспары, эссе жазу кеңестері, эссе жазу қадамдары, эссе жазу үлгісі, эссе жазу шаблондары, эссе жазуға арналған тіркестер, эссе жазудың алгоритмі, эссе қалай жазылады, эссе құрылымы, эссе логикасы, эссе мәтіні, эссе мысал, эссе стилі, эссе тақырыптары, эссе тақырыпты ашу, эссе үлгісі	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/187204/
---------------------------------	---	---

Эссе — ойды қысқа, бірақ дәл жеткізетін жазба жұмыс. «Эссе жазу үлгісі» дегенде көп адам дайын мәтінді іздейді. Бірақ ең дұрыс жол — **үлгіні құрылым ретінде** түсіну: кіріспе → негізгі бөлім → қорытынды. Сонда кез келген тақырыпқа, кез келген аудиторияға сай эссе жаза аласыз. Төменде эссенің мақсаты, түрлері, бағалау өлшемдері, қадам-қадам жазу алгоритмі және бірнеше дайын үлгі құрылым берілген.

1) ЭССЕ ДЕГЕН НЕ ЖӘНЕ МАҚСАТЫ ҚАНДАЙ?

Эссе — автордың белгілі бір тақырып бойынша **жеке көзқарасын, дәлелін, мысалын** және **қорытындысын** бір логикаға бағындырып жазатын мәтін. Эссенің негізгі мақсаты:

- ойды жүйелеу;
- ұстанымды нақты айту;
- пікірді дәлелмен қорғау;

- оқырманды сендіру немесе ойландыру.

Эссе көркем шығарма емес, бірақ құрғақ баяндама да емес. Тілі анық, ойы таза, дәлелі нақты болғаны маңызды.

2) ЭССЕНИҢ КЕҢ ТАРАҒАН ТҮРЛЕРІ

Тақырыпқа қарай эссе әртүрлі болуы мүмкін, бірақ мектеп/колледж/ЖОО және кәсіби ортада көбіне мына түрлері кездеседі:

1. **Пікір эссе (opinion essay)**

Автор өз ұстанымын айтады және дәлелдейді.

2. **Талдамалы эссе (analytical essay)**

Мәселені талдайды: себеп-салдар, артық-кем, салыстыру.

3. **Дәлелдеуші эссе (argumentative essay)**

Қарсы пікірлерді де атап, өз позициясын мықтап қорғайды.

4. **Сипаттамалық эссе (descriptive essay)**

Нысанды/оқиғаны әсерлі сипаттайды (бірақ логика бәрібір керек).

Оқу процесінде ең жиі қолданылатыны — **пікір** және **дәлелдеуші** эссе.

3) КҮШТІ ЭССЕНИҢ «ФОРМУЛАСЫ»: ҚҰРЫЛЫМЫ

Эссе үлгісінің ең сенімді қаңқасы — **3 бөлім**:

1) Кіріспе (2-4 сөйлем)

- Тақырыпты таныстыру (жалпы контекст).
- Мәселенің өзектілігін айту.
- **Тезис**: «Менің ойымша...» деп негізгі ұстанымды бір сөйлеммен беру.

2) Негізгі бөлім (2-3 абзац)

Әр абзацтың ішкі тәртібі:

- **Негізгі ой** (бір сөйлем).
- **Дәлел** (себебі/логикасы).
- **Мысал** (өмірден, тәжірибеден, әдебиеттен, тарихтан, статистикадан).
- **Қорытынды сөйлем** (сол абзацтың ой түйіні).

3) Қорытынды (2-4 сөйлем)

- Негізгі ойды жинақтау.
- Тезисті қайта бекіту.
- Ұсыныс/ой тастау/қорытынды тұжырым.

4) ЭССЕНІ ЖАЗУДЫҢ ЕҢ ОҢАЙ АЛГОРИТМІ (10-15 МИНУТТЫҚ ЖОСПАР)

1. **Тақырыпты нақты түсініңіз:** не сұрап тұр? пікір ме, талдау ма?
2. **Тезис жазыңыз** (1 сөйлем): сіздің ұстанымыңыз.
3. **2-3 дәлел ойлаңыз:** әр дәлел — бөлек абзац.
4. **Әр дәлелге 1 мысал табыңыз:** қысқа, нақты.
5. **Жоспар құрыңыз:** кіріспе + 2/3 абзац + қорытынды.
6. **Алдымен негізгі бөлімді жазыңыз**, кейін кіріспе мен қорытындыны «жабу» оңай.
7. Соңында **артық сөзді қысқартып**, қайталануды алып тастаңыз.
8. **Сөйлемдерді байланыстырғыш сөздермен** біріктіріңіз: «біріншіден», «сонымен қатар», «алайда», «демек», «қорытындылай келе».

5) ТІЛДІК ШАБЛОНДАР (ДАЙЫН ТІРКЕСТЕР)

Кіріспеге:

- «Қазіргі қоғамда ... мәселесі өзекті.»
- «Бұл тақырыптың маңызы ... арқылы байқалады.»
- «Менің ойымша, ...»

Негізгі бөлімге:

- «Біріншіден, ... себебі ...»
- «Екіншіден, ... бұл ... көрсетеді.»
- «Мысалы, ...»
- «Алайда кейбіреулер ... деп ойлауы мүмкін, бірақ ...»

Қорытындыға:

- «Қорытындылай келе, ...»
- «Демек, ...»
- «Сондықтан ... жасау маңызды.»

6) БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ: НЕГЕ ҚАРАП «ЖАҚСЫ» ДЕЙДІ?

Көп жерде эссе мына өлшемдермен бағаланады:

- **Тақырыптың ашылуы** (ауытқымай жазу)
- **Тезистің анықтығы**
- **Дәлелдің логикасы**
- **Мысалдың орынды болуы**
- **Құрылым және байланыс**
- **Тіл сауаттылығы** (емле, тыныс белгі, стиль)

7) «ЭССЕ ЖАЗУ ҮЛГІСІ»: ӘМБЕБАП ДАЙЫН ҮЛГІ-ҚҰРЫЛЫМ

Төмендегі үлгіні кез келген тақырыпқа «ауыстырып» қолдана аласыз.

Кіріспе:

Қазіргі таңда **[тақырып]** мәселесі жиі талқыланып жүр. Оның себебі — **[өзектілік/себеп]**. Менің ойымша, **[сіздің тезисиңіз]**.

Негізгі бөлім 1:

Біріншіден, **[1-дәлел]**, себебі **[түсіндіру]**. Мысалы, **[мысал]**. Бұл **[шағын түйін]** екенін көрсетеді.

Негізгі бөлім 2:

Екіншіден, **[2-дәлел]**. Бұл **[нәтиже/салдар]** әкеледі. Мысал ретінде **[мысал]** айтуға болады. Демек, **[түйін]**.

(Қажет болса) Негізгі бөлім 3:

Сонымен қатар, **[3-дәлел]** маңызды. Егер **[шарт]**, онда **[нәтиже]**. Сондықтан **[түйін]**.

Қорытынды:

Қорытындылай келе, **[тақырып]** бойынша **[тезисті қайта айту]**. Ол үшін **[1-2 ұсыныс]** қажет. Сонда ғана **[жалпы нәтиже]** болады.

8) ДАЙЫН ҚЫСҚА МЫСАЛ (ТАҚЫРЫП: «КІТАП ОҚУ НЕ ҮШІН МАҢЫЗДЫ?»)

Қазіргі қоғамда ақпарат көп болғанымен, терең ойлау дағдысы әлсіреп барады. Сол себепті кітап оқудың маңызы ерекше. Менің ойымша, кітап оқу адамның ойлау мәдениетін қалыптастырып, өмірлік таңдауларын саналы етеді.

Біріншіден, кітап сөздік қорды байытып, ойын жүйелі жеткізуге үйретеді. Себебі оқырман әр мәтіннен жаңа ұғым, жаңа сөйлем құрылысын көреді. Мысалы, тұрақты кітап оқитын адамның жазбаша жұмысы да, ауызша сөйлеуі де нақты әрі сенімді болады. Бұл білімнің күнделікті өмірде пайдалы екенін дәлелдейді.

Екіншіден, кітап адамның ішкі дүниесін тәрбиелейді. Әдеби шығармадағы кейіпкерлердің шешімі мен қателігі оқырманға ой салып, дұрыс қорытынды жасауға көмектеседі. Мысалы, тарихи немесе психологиялық романдар жауапкершілік, сабыр, әділдік сияқты құндылықтарды сезіндіреді. Демек, кітап оқу тұлға қалыптастыруға тікелей ықпал етеді.

Қорытындылай келе, кітап оқу — тек білім жинау емес, ойлау мен мінезді жетілдіру жолы. Сондықтан күн сайын аз болса да уақыт бөліп, қызығушылыққа сай кітап таңдаған дұрыс. Осы әдет тұрақтаса, адамның даму қарқыны да айқын күшейеді.

ӘРІПТЕСПЕН БӨЛІСУ

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.